

ЖАМИЯТДА НОДАВЛАТ ОЛИЙ ТАЪЛИМ РИВОЖЛАНИШ КОНЦЕПЦИЯСИНИНГ АМАЛГА ОШИРИЛИШИ ВА УНИНГ МАМЛАКАТ СТРАТЕГИК ТАРАҚҚИЁТИ БИЛАН БОҒЛИҚЛИГИ

*Эшонкулова Нуржахон Абдужабборовна
Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент
Навоий давлат кончилиқ ва технологиялар университети
“Ижтимоий-гуманитар фанлар ва жисмоний
тарбия” кафедраси*

IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF DEVELOPMENT OF PRIVATE HIGHER EDUCATION IN SOCIETY AND ITS CONNECTION WITH THE STRATEGIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

*Eshonkulova Nurjakhon
Associate professor of the Navai state
mining and technologies university,
Doctor of philosophical sciences (PhD)*

Аннотация: Ушбу мақолада Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида олий таълимни ислоҳ қилишга доир муҳим устувор вазифалар илмий-фалсафий таҳлил қилинди, жамиятда нодавлат олий таълим ривожланиш концепциясининг амалга оширилиши билан боғлиқ масалалар қиёсий таҳлил, кузатиш ва тизимли ёндашув каби илмий методлар асосида тадқиқ қилинди.

Калим сўзлар: таълим, нодавлат, стратегия, хусусий сектор, инновация, креатив, масофавий таълим, бозор.

Аннотация: В данной статье представлен научный и философский анализ важных приоритетов реформы высшего образования в стратегии развития Нового Узбекистана, на основе таких научных методов, как сравнительный анализ, наблюдение и системный подход, исследованы вопросы, связанные с реализацией концепции развития негосударственного высшего образования в обществе.

Ключевые слова: образование, негосударственный, стратегия, частный сектор, инновация, креативное, дистанционное образование, рынок.

Annotation: This article presents a scientific and philosophical analysis of the important priorities of higher education reform in the development strategy of the New Uzbekistan, based on such scientific methods as comparative analysis, observation and a systematic approach, issues related to the implementation of the concept of development of non-state higher education in society are investigated.

Key words: education, strategy, private sector, innovation, creative, distance education, market.

КИРИШ

Жаҳоннинг тараққий этган давлатлари тажрибасида барча ижтимоий соҳа ва иқтисодиёт тармоқларини ислоҳ қилиш ҳамда ривожлантириш асосини аввало таълим ва

юксак малакали, салоҳиятли кадрлар ташкил этиши ўз ибтдини топган. Шу нуқтаи назардан Ўзбекистонда амалга ошириладиган давлат сиёсатининг асосий эътибори жамиятимизда таълим тизимини ислоҳ

[https://orcid.org/
0009-0001-7289-3931](https://orcid.org/0009-0001-7289-3931)
E-mail:
eshonkulova79@list.ru

қилишнинг муҳим йўналишларини аниқлаш, ёшларда юқори интеллектуал, маънавий-ахлоқий фазилатларни ривожлантириш, замонга мос креатив фикрловчи, малакали кадрларни тайёрлаш, таълим жараёнига инновацион технологияларни жорий этиш, ўқитишни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, олий таълимни модернизация қилиш ва дунё рейтингларида юксак поғоналарни эгаллаш каби масалаларига қаратилган.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДЛАР

Бугун дунёда олий таълимга бўлган талабнинг ошганлиги кузатил-моқда. Деярли барча мамлакатларда оммавий равишда олий таълим олишга интилиш кузатилмоқда. Бу эса нафақат давлат ОТМ, балки нодавлат ОТМларининг сони ошиши ва фаоллашувини талаб этади [3].

Жамиятимизда нодавлат олий таълим ривожланиши ҳамда унинг мамлакат стратегик тараққиёти билан боғлиқлигининг амалий аҳамияти Шавкат Мирзиёевнинг “Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси” номли асарида назарий жиҳатдан чуқур таҳлил қилинди ва асосланди.

Ўзбекистоннинг етук файласуф олимлари Н.Х.Ҳақимов, Ш.Х.Зулфикаров, Н.Н.Қадиоровлар ўз илмий тадқиқотларида Ўзбекистоннинг янги тараққиёт босқичида олий таълим соҳасида хусусий сектор иштироки кенгайтирилиши ижобий баҳоладилар. “Соғлом рақобат муҳитини яратиш, олий таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини таъминлаш мақсадида соҳада хусусий сектор иштироки кенгайтирилади. Нодавлат олий таълим муассасалари сони 2022 йил 20 тага, 2026 йилда эса 50 тага етказилади. Бунинг учун лицензия талаблари енгиллаштирилади, тадбиркорга бино ижара ҳаққининг 50 фоизи давлат томонидан қоплаб берилади ҳамда солиқ имтиёзлари берилади. Буларнинг натижасида олий таълим билан қамров 2022 йилда 30 фоиз, 2026 йилда 40 фоиздан оширилади. Энг муҳими таълим сифати ошади” [4; Б. 239].

Валиев Ш.Э., Хайрутдинов С.Т., Муминов Т.К. каби олимлар эса нодавлат олий таълим ташкилотларини ташкил этиш тенденциялари ва омилларини таҳлил қилиб, “Нодавлат ОТТ ташкил этишда унинг омиллари таҳлили олий таълим тизими имкониятларини кенгайтиради ва самарали ёндашувларни ўртага қўяди” [3], деган фикр-мулоҳазаларни билдиришган.

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида ҳамда Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясида назарда тутилган олий таълим соҳасини ислоҳ қилишга оид вазифалар юзасидан амалга оширилган ишлар самараси ўлароқ ҳозирда республикада жами 224 та ОТМ мавжуд бўлиб, бунда давлат ОТМлари улуши 121 тани, нодавлат ОТМлари улуши 75 та, хорижий ОТМ лар улуши 28 тани ташкил этмоқда. Яъни республикада фаолият юритаётган жами олийгоҳларнинг 33,48 фоизи нодавлат олий таълим муассасалари ҳисобланади [5].

Республикада фаолият юритаётган олийгоҳларда таҳсил олаётган талабаларнинг 990 минг 983 нафари давлат олийгоҳларида, 317минг 269 нафари нодавлат олийгоҳларида, 35 минг нафардан кўпроқ қисми хорижий олийгоҳларда таълим олмоқда [5].

Қисқа давр мобайнида нодавлат таълим сектори замонавий меҳнат бозорини ўрганиб, таълимнинг инновацион шакллари ва усуллари синондан ўтказган ҳолда, ўзининг мобиллигини кўрсатмоқда.

Ҳозирги кунда Ўзбекистон таълим маконида инновацион феномен сифатида шаклланиб, ривожланаётган нодавлат ОТМлар нафақат ўз имиджига, балки ўз миссияси ва тактикасига ҳам эга бўлмоғи лозим. Шу нуқтаи назардан нодавлат олий таълим бир қанча муҳим ижтимоий функцияларни бажаради. Улар қуйидагилар:

1. Инновацион, янги ёки такомиллашган таълим жараёни, таълим сифати ҳамда унинг инновацион хусусиятини ошириш бўйича

чора-тадбирлар мажмуини (масофавий таълим, тармоқ ҳамкорлиги, корхоналарда кафедралар) амалга ошириш;

2. Рақобатчилик, яъни олий таълим соҳасида рақобатбардош муносабатларни ривожлантиришга кўмаклашиш;

3. Интеграцион, бу таълим тизими, меҳнат бозори, давлат тузилмалари ва фуқаролик жамияти ўртасидаги тўғридан-тўғри ва тескари алоқаларни мустаҳкамлашни англатади;

4. Репродуктив, кадрлар тайёрлаш, уларнинг самарадорлигини ошириш, мотивациянинг янги шакллари туфайли илм-фан, таълим соҳасини истиқболли кадрлар базаси билан бойитиш.

Бугунги кунда ҳам давлат, ҳам хусусий олий таълим учун хос бўлган илмий салоҳиятли профессор-ўқитувчилар таркибининг етишмаслиги шароитида нодавлат олий таълим муассасаларида ушбу дефицитни тўлдиришнинг ўзига хос стратегияси танланди. Бу қуйидагиларда намоён бўлмоқда: *биринчидан*, нодавлат ОТМларда профессор-ўқитувчиларга ўқув курсларининг мазмунини белгилашда кўпроқ эркинлик берилмоқда; *иккинчидан*, уларга илмий-тадқиқот ишларини амалга оширишнинг қулай имкониятлари яратилмоқда; *учинчидан*, иш ҳақининг юқори даражаси билан таъминлаш орқали таълим жараёнига катта педагогик тажрибага эга бўлган йирик олимлар жамоаси жалб қилинмоқда.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Таълим хизматлари бозорида олий таълим муассасаларининг мавқеини белгилашда асосий вазифаларидан бири рақобатбардош устунликларга эришиш йўлларини асослаш ҳисобланади. Нодавлат ОТМнинг рақобатбардошлигини таъминлаш ва баҳолашнинг ўзига хос хусусиятларини англаш ҳам муҳим аҳамиятга эга. Нодавлат таълим сектори давлат таълим муассасаларининг минтақавий ҳамда дунё миқёсида рақобатбардошликни мустаҳкамлаш, ривожлантириш тенденциясига амал қилиши

лозим, шунда нодавлат олийгоҳлар постиндустриал иқтисодиётнинг кластерларига айланади.

Давлат инсон капиталини ривожлантириш жараёнининг энг муҳим иштирокчиларидан бири сифатида мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий сиёсатини ишлаб чиқиш ва амалга ошириш орқали таълим жараёнига бевосита таъсир кўрсатади [6]. Ўзбекистонда хусусий олий таълимга кенг имкониятлар яратилиши республика таълим соҳасидаги бир қанча муаммоларга ечим бўлиши билан **бир қаторда**, кадрлар малакасининг кескин кўтарилиши ва натижада жамиятнинг ҳар томонлама ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ривожланишида муҳим аҳамиятга эга.

АДАБИЁТЛАР/ THE LIST OF USED LITERATURE:

1. 2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 28.10.2022 йилдаги ПФ-60-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/5841063> (Мурожаат қилинган сана: 15.04.2024)

2. Ўзбекистон Республикаси Олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш Концепциясини тасдиқлаш тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 08.10.2019 йилдаги ПФ-5847-сон Фармони // <https://lex.uz/docs/4545884>. (Мурожаат қилинган сана: 10.04.2024)

3. Валиев Ш.Э., Хайрутдинов С.Т., Муминов Т.К. Нодавлат олий таълим ташкилотларини ташкил этиш тенденциялари ва омиллари таҳлили // *Замонавий таълим / современное образование* 2022, 6 (115)

4. Ҳакимов Н.Ҳ., Зулфикаров Ш.Х., Кадилов Н.Н. Ўзбекистон янги тараққиёт босқичида. - Тошкент, "Иқтисодиёт", 2022. - 351 бет.

5. <https://stat.edu.uz/> (Мурожаат қилинган сана: 22.04.2024)

6. Цигулева О.В., Малкова И.Ю. Высшее образование и человеческий капитал: сравнительный контекст // *Сибирский педагогический журнал*. 2015. № 5. С. 126–132.

7. Abdujabbarovna E. N., Zoyirovna Y. F. Phenomena Of Happiness In Philosophy And The Meaning Of Life //Boletin de Literatura Oral-The Literary Journal. – 2023. – Т. 10. – №. 1. – С. 3944-3948.

8. Эшонкулова Н. А. Социально-философский анализ феномена счастья //Кыргыз Республикасындагы илимий изилдөөлөр. – 2019. – №. 1. – С. 35-42.

9. Эшонкулова Н. А. Человеческое мышление: научно-технические открытия и социальные традиции //актуальные исследования учредители: ООО «Агентство перспективных научных исследований». – 2022. – Т. 23. – С. 27-29.

10. Yusupova F.Z. Axloqiy ideal – yoshlar ma’naviy yuksalishining mezoni //“Scienceproblems.uz”– Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari elektron jurnali. – Toshkent, 2023. – №8 (3). ISSN: 2181-1342 (Online). – В.247-251.

11. Юсупова Ф.З. Проблемы повышения идеологического иммунитета молодёжи в процессе глобализации // Научно-исследовательский журнал «European research» (LONDON. UNITED KINGDOM). – Россия: «Проблемы науки, 2016. – № 4 (15). – С.100-101.

